

تدوین راهبردهای ارتقاء کیفیت فضاهای عمومی میدان امام حسین و پیاده راه

۱۷ شهریور با تاکید بر رویکرد حکمروایی نوآورانه شهری

سیده یاسمن محقق پور^۱

روزبه زمانیان^{۲*}

r_zamanian@yahoo.com

عباس شیعه^۳

تاریخ پذیرش: ۹۸/۶/۱۳

تاریخ دریافت: ۹۷/۱۰/۲۷

چکیده

زمینه و هدف: یکی از مهمترین عوامل تاثیرگذار بر محیط شهری، فضاهای عمومی شهر است. توجه نوامان به بعد فیزیکی و بعد اجتماعی فضاهای عمومی شهری موجب افزایش کیفیت زندگی شهروندان و بهبود شرایط و مشکلات می‌گردد. دستیابی به چنین فضایی به دلیل دشواری‌های موجود نیاز به نوعی رویکرد دارد که روابط مختلف را به طور موثر تعریف کرده و از سرمایه‌های اجتماعی و منابع به شکل صحیحی استفاده نماید. هدف اصلی این پژوهش، دستیابی به عوامل کیفیت فضاهای عمومی شهری با تاکید بر رویکرد حکمروایی نوآورانه شهری و یافتن استراتژی‌های مناسب در جهت افزایش کیفیت فضاهای عمومی می‌باشد.

روش بررسی: در این پژوهش، وضعیت محدوده با کمک پرسشنامه‌ای منطبق بر شاخص‌های تحقیق بررسی شده است. جامعه آماری این تحقیق ساکنین و کسبه در محدوده میدان امام حسین و پیاده راه ۱۷ شهریور هستند و قلمرو زمانی پژوهش دی ماه ۹۷ می‌باشد. جهت جمع‌بندی و تدوین استراتژی‌های مورد نیاز از تکنیک سوات استفاده شده است و در نهایت به کمک روش ANP (فرآیند تحلیل شبکه-ای)، شاخص‌های محدوده در ارتباط با سوات مورد بررسی قرار گرفته و بهترین استراتژی جهت به کارگیری تعیین گشته است. یافته‌ها: در این مطالعه، عوامل کیفیت فضاهای عمومی با تاکید بر رویکرد حکمروایی نوآورانه شهری با بررسی محدوده مورد مطالعه شناسایی شده و زیرمجموعه چهار شاخص کیفیت محیط فیزیکی، کیفیت محیط اجتماعی، کیفیت محیط اقتصادی و کیفیت حمل و نقل و ارتباطات دسته بندی شد. پس از بررسی محدوده با استفاده از پرسشنامه، استراتژی‌های مورد نیاز با کمک تکنیک سوات استخراج شد و اولویت بندی آنان با کمک تکنیک ANP انجام گرفت.

۱- کارشناسی ارشد برنامه‌ریزی شهری، گروه تخصصی شهرسازی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

۲- استادیار شهرسازی، گروه تخصصی شهرسازی، واحد پردیس، دانشگاه آزاد اسلامی، پردیس، ایران. * (مسئول مکاتبات)

۳- استادیار شهرسازی، گروه تخصصی شهرسازی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

بحث و نتیجه‌گیری: نتایج این مطالعه ابتدا با تاکید بر رویکرد حکمروایی نوآورانه شهری، شاخص های کیفیت فضاهای عمومی را مشخص نمود. در ادامه راهبردهای مناسب جهت افزایش کیفیت این فضاها استخراج شدند. با استفاده از فرآیند ANP مشخص گشت که استراتژی های WO با ضریب اهمیت ۰/۳۷۸ مناسب ترین استراتژی جهت به کارگیری می باشد. پس از آن به ترتیب استراتژی های WT با ۰/۲۳۸، SO با ۰/۱۹۲ و ST با ۰/۱۷۸ استراتژی های مناسب می‌باشند.

واژه‌های کلیدی: فضای عمومی شهری، کیفیت فضای شهری، حکمروایی شهری، نوآوری شهری، کیفیت زندگی شهری.

Developing strategies to improve the quality of public spaces of Imam Hossein square and 17 Shahrivar pedestrian street with emphasis on the urban innovative governance approach

Seyedeh Yasaman Mohaghehpour¹

Roozbeh Zamanian^{2*}

r_zamanian@yahoo.com

Abbas Shieh³

Admission Date: September 4, 2019

Date Received: January 17, 2019

Abstract

Background and Objective: One of the most important factors affecting the urban environment is the public spaces of the city. Considering to the physical and social dimension of urban public spaces can increase the quality of life for citizens and improve conditions and problems. Achieving such a space due to existing difficulties requires an approach that effectively defines relationships and uses social capital and resources in the right way. The main purpose of this study is to achieve the quality indicators of urban public spaces by emphasizing the approach of innovative urban governance and finding appropriate strategies to increase the quality of public spaces.

Material and Methodology: In this study, the status of the area was assessed with the help of a questionnaire corresponding to the research indicators. The statistical population of this research is residents and businesses in the area of Imam Hossein Square and the sidewalk of 17 Shahrivar and the research is done in January 2019. SWOT technique has been used to achieve the required strategies, and finally, using the ANP method (Analytic network process), the area indicators related to SWOT have been examined and the best strategy to use has been determined.

Findings: In this study, the quality factors of public spaces with emphasis on innovative urban governance approach were identified by examining the study area and a were classified under the four indicators of physical environment quality, social environment quality, economic environment quality and quality of transportation and communications. After surveying the area using a questionnaire, the required strategies were extracted using the SWOT technique and their prioritization was determined using the ANP technique.

Discussion and Conclusion: The results of this study first identified the quality indicators of public spaces by emphasizing the approach of innovative urban governance. Then, appropriate strategies to increase the quality of these spaces were extracted. Using ANP technique it was found that WO

1- M.A in Urban Planning, Department of Urbanization, Science and Research Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

2- Assistant Professor, Department of Urbanization, Pardis Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.
**(Corresponding Author)*

3- Assistant Professor, Department of Urbanization, Science and Research Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

strategies with a significance coefficient of 0.378 are the most appropriate strategies to use. Then WT strategies with 0.238, SO with 0.192 and ST with 0.178 are suitable strategies.

Keywords: Urban Public Space, Quality of urban space, Urban Governance, Urban Innovation, Urban Quality of Life.

مقدمه

در ایران نیز رشد و گسترش سریع شهرها همزمان با تحولات مدرنیته تغییرات اساسی در بافت شهرها را سبب گردید. رشد سریع جمعیت شهری آثار منفی گوناگونی را در زمینه کیفیت زندگی در شهرها به دنبال داشته است. توجه به فضاهای عمومی شهری به عنوان یک ضرورت اساسی در برنامه های توسعه شهری موضوعی است که در رفع انواع مشکلات زندگی امروز شهری نقش عمده ای را ایفا می کند. در کشور ما این فضاها به دلایل مختلف کمتر مورد توجه قرار گرفته اند. در تهران نیز به عنوان پایتخت و مرکز اصلی بیشترین تحولات شهری در دهه های اخیر، توجه لازم درباره ی فضاهای عمومی صورت نگرفته است که بیشتر به دلیل رویکرد صرفا کالبدی به عرصه شهر بوده است. بنابراین در این ارتباط، نیازمند مدیریتی صحیح در شهرها و مدیرانی در مقام اصلی خود یعنی خدمتگزاران شهر می باشد. مدیریتی که تضمین کننده ی تنوع فرهنگها، جوامع و صنایع در شهر بوده و سبب نوآوری شهری و توسعه ی انسانی در نظامی شفاف، پاسخگو، متنوع و مشارکتی گردد.

این مدیریت شهری می بایست با استفاده از سرمایه های اجتماعی، فضایی ایجاد کند واجد نظامی پذیرا و چند عملکردی، در برگیرنده ی تنوعی از مردم که از فضای مشترکی استفاده کرده و از دستاوردهای بومی خود حمایت می کنند. در چنین فضایی تنوع فرهنگ ها، جوامع و صنایع به نوآوری شهری و توسعه انسانی می انجامد (۱).

این مفهوم را می توان در قالب حکمروایی نوآورانه شهری تعریف نمود که دارای اصولی از قبیل مشارکت، پاسخگویی، شهنروندی، شفافیت، کارآمدی، قانونمندی و نظایر این هاست. بنابراین این گونه به نظر می رسد که این رویکرد بتواند چنین فضای عمومی مدنظر را حاصل کند.

یکی از مهمترین عوامل تاثیرگذار بر محیط شهری، فضاهای عمومی شهر است. توجه توأمان به بعد فیزیکی و بعد اجتماعی فضاهای عمومی شهری می تواند زمینه ساز ایجاد فضایی برای خاطرات جمعی، تحقق حیات مدنی، گذران اوقات فراغت و... گردد. دستیابی به چنین فضایی به دلیل تغییر ماهیت زندگی انسان، تعدد، تنوع و تکثر عناصر و ابعاد مختلف شهر و زندگی شهری و همچنین عوامل تصمیم گیر و سیاست گذار موثر در ساخت و هدایت توسعه شهر، بسیار دشوار است. رویکرد حکمروایی نوآورانه شهری رویکردی است که رابطه ی بین جامعه مدنی و دولت را تعریف می کند، ذی نفعان مختلفی را در برمی گیرد، شامل همکاری های انعطاف پذیر و موثر بین نهادهای عمومی و خصوصی است و از سرمایه های اجتماعی استفاده می کند. در همین راستا، تلاش شده است تا عوامل کیفیت فضاهای عمومی شهری با تاکید بر این رویکرد مورد بررسی قرار گیرند.

رشد و گسترش شهرها و شهرنشینی و همگام با آن فرآیند جهانی شدن، کیفیت فضای شهرها را حائز اهمیت نموده است. شهرهایی که یک بار از طریق صنعتی شدن در دوران انقلاب صنعتی تحول کامل یافتند بار دیگر از طریق فاصله گرفتن از صنعت گرایی و انتقال به اقتصاد خدماتی در حال تحول هستند. همانند قبل این تحول نیز منجر به ترس و نگرانی شده است زیرا برخی از الگوهای جا افتاده اجتماعی- فضایی بار دیگر بی ثبات شده اند. تقویت فضای عمومی وسیله ای برای رویارویی با این ترس و نگرانی ها است. تقویت حس با هم بودن از طریق ایجاد انواعی از فضای عمومی امکان پذیر است. فضایی برای حضور مسالمت آمیز در کنار دیگران و برقراری ارتباطات غیر شخصی با آنان.

با توجه به پژوهش «رویکردی چند جانبه به کیفیت زندگی شهری» که مفهوم کیفیت زندگی را در شهر استانبول با هدف مدلینگ کردن اولویت‌ها، انتظارات و نیازهای ساکنین شهر استانبول با استفاده از یک راهبرد چند جانبه مورد بررسی و سنجش قرار داده است، می‌توان شاخص‌های کیفیت زندگی را در چهار بخش کیفیت محیط فیزیکی، کیفیت محیط اجتماعی، کیفیت محیط اقتصادی و کیفیت حمل و نقل و ارتباطات دسته بندی نمود. (۴)

با توجه به مفهوم کیفیت زندگی، رویکرد نوین در برنامه ریزی و طراحی شهری این است که نمی‌توان وظایف شهرسازی را به تامين نیازهای زیستی و کالبدی محدود کرد. در واقع هدف اصلی از برنامه ریزی و طراحی شهری دستیابی به کیفیت مسکن، کیفیت حمل و نقل، کیفیت فضاها و در نهایت کیفیت محیط زندگی است. اگرچه پاسخگویی به تمام نیازهای اجتماعی و فرهنگی شهروندان خارج از حوزه‌ی اختیارات و امکانات شهرسازی است، ولی برنامه ریزی و طراحی شهری از بسترها و اهرم‌های نیرومندی است که می‌تواند و می‌باید زمینه‌ها و زیرساخت‌های فضایی لازم را، برای پاسخگویی به این نیازها فراهم سازد و یا ضرورت آن را برای مسئولان و عامه مردم روشن نماید (۳).

فضای عمومی شهری

از میان فضاهای شهری، اوقات فراغت یا فضاهای کاربردی با نقشی مهم که تا حدی به صورت گسسته در شهرها و زندگی شهری بازی می‌کنند، فضاهای عمومی به عنوان ابزار سیاست شهری از اهمیت بسیار گسترده‌تر و فراگیر برخوردار شده‌اند. در سطح جهانی، سیاست شهری تاکید بر نقش بالقوه فضاهای عمومی به عنوان سلاح در زرادخانه رقابت محلی و بین‌المللی شهرها دارد؛ به عنوان کاتالیزور برای تجدید حیات شهری؛ به عنوان عرصه‌های بالقوه برای احیای جامعه و دموکراسی محلی مشارکتی؛ و در عملکردهای سنتی‌تر به عنوان منبع امکانات و اتصال بافت بین فضاهای خصوصی شهر (۵).

مفهوم فضای عمومی اصطلاح دشوار و غیرشفافی برای مطالعه است. در ادبیات فضای عمومی از آن با عنوان «اصطلاح بی ثبات» نام می‌برند که دامنه وسیعی از تعاریف و اصطلاحات از

در نمونه موردی تحقیق حاضر، دو فضای اصلی شهر تهران یعنی میدان امام حسین و پیاده راه ۱۷ شهریور که به دلیل موقعیت فضایی و کاربردی خود امکان تبدیل به بهترین انواع فضای عمومی را دارا هستند، عدم مدیریت شهری صحیح شرایطی بسیار نامناسب را با انواع مشکلات گوناگون برای آنان ایجاد کرده است. بنابراین در این تحقیق سعی گردیده است که با توجه به اصول حکمروایی نوآورانه شهری، شرایط ایجاد فضای عمومی مردم‌گرا و نقش آن در افزایش کیفیت زندگی شهروندان بررسی گردد. بنابراین فرضیه‌های تحقیق را می‌توان به صورت زیر عنوان نمود:

- ۱- به نظر می‌رسد می‌توان با بهره‌گیری از رویکرد حکمروایی نوآورانه شهری بر افزایش کیفیت زندگی شهروندان موثر بود.
- ۲- به نظر می‌رسد رویکرد حکمروایی نوآورانه شهری بر بهبود کیفیت فضای عمومی شهری و افزایش کیفیت زندگی شهروندان محدوده میدان امام حسین و خیابان ۱۷ شهریور موثر است.

۱- مبانی نظری پژوهش

کیفیت زندگی شهری

کیفیت زندگی شهری یک اصطلاح ساده نیست که تعریفی واضح و روشن و یا توافق شده داشته باشد، بلکه یک مفهوم پیچیده است که توسط رشته‌های گوناگون تعریف می‌شود (۲). منظور از کیفیت زندگی در نظر گرفتن شاخص‌های اجتماعی، روانی و فرهنگی در روند توسعه و عمران است که به نیازها و انگیزه‌های اساسی انسان مربوط می‌شود. اگرچه تعریف کیفیت زندگی در کشورهای مختلف و حتی در نواحی یک کشور نیز متفاوت است ولی جوهر مشترک آن معطوف به تامین نیازهای اساسی مادی و معنوی به طور توأمان است. در واقع برنامه ریزی برای مسکن، کار و اشتغال یا حمل و نقل بدون تامین نیازهای روانی، عاطفی و اجتماعی شهروندان، مثل نیاز به امنیت، آرامش خاطر، زیبایی، تعلق اجتماعی، شادی و تفریح و غیره ناقص خواهد بود (۳).

به نقش جامعه مدنی در اعمال حقوق دموکراتیک و انجام وظایف روی داد. چالش‌های فراروی رویکرد سنتی بخش عمومی در حکومت شهری، اثراتی بر ابعاد مختلف حکمروایی و مدیریت در دهه ۱۹۹۰ داشته است (۷).

بدین ترتیب اصولی که در گذشته شیوه‌های برنامه ریزی شهری را هدایت می‌کردند در آزمون زمان در مواجهه با غیر قابل پیش بینی بودن، بی ثباتی و ناپیوستگی فرم‌های شهری معاصر موفق نبودند. امروزه اعتقاد بر این است که ایجاد فرصت‌هایی برای مشارکت فعال در زندگی سیاسی، اجتماعی و فرهنگی به بهبود کیفیت زندگی کمک شایانی می‌کند. تئوری و تجارب شهری در دوران پس از صنعت امروزه در حال تبدیل به مفاهیمی بر پایه توسعه پایدار شهری هستند. مفهوم توسعه پایدار نقش اساسی در مدل‌های جدید تغییرات شهری جهانی ایفا می‌کند که هدف آن توجه توأمان به نیازهای جوامع معاصر و نسل‌های آینده است. (۸)

از تحلیل و مقایسه تعاریف گوناگون حکمروایی، مبانی مشترکی را می‌توان استنتاج کرد که مجموعه آن‌ها تعریف زیر را شکل می‌دهد.

«حکمروایی شهری، فرآیندی است که بر اساس کنش متقابل میان سازمان‌ها و نهادهای رسمی اداره شهر از یک طرف، و نهادهای غیررسمی جامعه مدنی یا عرصه عمومی از طرف دیگر شکل می‌گیرد. مشارکت نهادهای غیررسمی و تقویت عرصه عمومی در اداره شهر می‌تواند به سازگاری منافع گوناگون و در نتیجه به پایداری توسعه شهری منجر شود» (۹).

حکمروایی محیط سازمانی است که نیاز به چارچوب قانونی مناسب، پروسه‌های سیاسی، مدیریتی و اداری کارا دارد تا واکنش دولت محلی به نیازهای شهروندان را فعال گرداند. این می‌تواند به عنوان راه‌های بسیاری تعریف شود که نهادها و سازمان‌های خصوصی، به طور روزمره یک شهر را مدیریت می‌کنند، و همینطور فرآیندهای مورد استفاده برای درک و تحقق موثر برنامه‌های کوتاه مدت و بلند مدت توسعه شهر. حکمروایی شهری نرم افزاری است که سخت افزار شهری را قادر می‌سازد تا عمل کند. حکمروایی موثر شهری به عنوان دموکراتیک و

دیدگاه‌های گوناگون دارد که در مباحث گوناگون رشته‌های جغرافیا، اقتصاد، جامعه‌شناسی، روان‌شناسی، طراحی و برنامه‌ریزی شهری، تاریخ و غیره مطرح شده است.

فضاهای عمومی دارای شکل‌های مختلفی اند؛ انواع مختلف فضاهای باز مانند پارک‌ها، بازارها، خیابان‌ها، و میدان‌ها؛ فضاهای بسته مانند مراکز خرید، کتابخانه‌ها، سالن‌های شهری، استخرهای شنا، کلوب‌ها و بارها؛ و فضاهای میانی مانند باشگاه‌ها و انجمن‌های محدود شده به مردم خاصی مانند ساکنان آپارتمان‌های مسکونی، علاقمندان به شطرنج، طرفداران تناسب اندام، ماهی‌گیران، اسکیت‌سواران و موارد مشابه (۶).

با توجه به تعاریف موجود از فضای عمومی و نظریات گوناگون مرتبط می‌توان مفهوم فضای عمومی را بدین شکل ارائه داد: «فضای عمومی معاصر، اصطلاحی کلی شامل مکان‌های عمومی، فضاهای عمومی فیزیکی و فضاهای عمومی مدنی است که طیف وسیعی از فضاهای عمومی سنتی (مانند خیابان و میدان) و فضاهای عمومی جدید (مانند پاساژها، کافی‌شاپ‌ها و غیره) را در بر می‌گیرد و مجموعه این فضاها منجر به شکل‌گیری عرصه عمومی شهری می‌شود. میزان عمومیت فضای عمومی، با توجه به شرایط تاریخی جامعه، حکومت سیاسی، شرایط اقتصادی (نیروهای سیاسی و بازار)، سنت‌های فرهنگی و تجربه شخصی از فضا متفاوت است. یک فضای عمومی شهری هر چه بازتر، مثبت‌تر، فراگیرتر، در دسترس‌تر، اجتماعی‌تر و سازگارتر (نرم‌تر) باشد، میزان عمومیت آن نیز بیشتر خواهد بود» (۶).

رویکرد حکمروایی نوآورانه شهری

تا دهه ۱۹۸۰ فرض اولیه و غالب آن بود که حکومت‌ها دارای اقتدار و ظرفیت لازم برای اداره و حکومت هستند، یعنی توان صورت‌بندی و اجرای سیاست‌ها و تحقق اهداف توسعه را دارند. ظهور نهضت‌های اجتماعی گسترده، تکثیر اشکال جدید سازمان اجتماعی و تقاضا برای افزایش مشارکت سیاسی به نوعی دموکراتیک‌سازی گسترده در رژیم‌های اقتدارگرا در اواخر دهه ۱۹۸۰ و اوایل دهه ۱۹۹۰ انجامید و نوعی گذار از نقش ساختارهای رسمی و حکومت‌ها به عنوان محور تصمیم‌گیری

شهروندان نسبت به ادارات محلی، سیستم عامل‌های تحویل خدمات کارآمد و پاسخگو مورد نیاز هستند. فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی فرصتی بهتر و کارا تر برای دستیابی دولت-های محلی به مدیریت شهری و حکمروایی خوب شهری فراهم می‌کنند (۱۱). فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی می‌توانند روابط مالی بین دولت و امور شهرداری، فقر شهری و زاغه نشینی، برنامه‌ریزی شهری و مکانیانی، محیط زیست شهری و تغییرات آب و هوایی و بهداشت آب و فاضلاب شهری را بهبود بخشند. (۱۱)

۲- چارچوب مفهومی

عرصه عمومی بنیه جامعه مدنی بوده و مجموعه ای از فضاهای مادی و نهادی به صورت فراگیر است که در آن اعضای جامعه گرد هم آمده و تجربیاتی را به صورت مشترک کسب می‌کنند که این تجربیات به یافتن معنا و همزیستی جمع‌گرای اعضای جامعه کمک می‌نماید. فضای عمومی فضایی است که در عین حال هم قدرت دولت را محدود می‌کند و هم به ایجاد زمینه برای مناظره سیاسی بین عموم و تبادل فرهنگی نیز کمک می‌کند به طوری که بر تصمیم‌گیری‌های جمعی تاثیر گذاشته و امکان شکل‌گیری و رشد معانی مثبت و منفی آزادی را به طور همزمان فراهم می‌کند (۱۲).

طبق تعریف صورت گرفته از رویکرد حکمروایی نوآورانه شهری، این رویکرد در پی آن است تا با استفاده از معیارهای خود تحت عنوان‌های حاکمیت قانون، شفافیت، مشارکت، مسئولیت‌پذیری، اجماع‌سازی، عدالت و انصاف، کارایی و اثر بخشی و پاسخگویی رابطه‌ی بین سه بخش دولت، بخش خصوصی و جامعه مدنی را تسهیل کرده و با ایجاد این اصول در رابطه‌ی این سه بخش جامعه سبب ارتقاء خدمات عمومی، گردش آزاد اطلاعات و دسترسی یکسان به خدمات پایه می‌گردد. در مقابل، فضاهای عمومی شهری نیز با ایجاد ارتباط اجتماعی در مکانی جهت رویارویی و مدیریت شهروندان، مکان‌هایی به عنوان سرمایه اجتماعی و تسهیل‌کننده‌ی پیوند اجتماعی و رقابت اقتصادی بین اعضای یک جامعه ایجاد می‌کنند که سبب تقویت کارکردهای سیاسی جامعه، توسعه نقش یکپارچگی جامعه و توسعه هویت‌های اجتماعی می‌گردد.

جامع؛ طولانی مدت و یکپارچه؛ چندمقیاس و چندسطحی؛ منطقه‌ای؛ کارا و آگاه از عصر دیجیتال شناخته شده است (۱۰). رویکردی که امروزه مورد پذیرش وسیع اجتماعی قرار گرفته است و اساس بسیاری از برنامه‌های توسعه و محیط زیست در جهان در سطوح ملی و محلی قرار گرفته است، حکمروایی شهری خوب است که در ارتباط بسیار نزدیک با مفهوم توسعه پایدار قرار دارد. این نگرش جدید به جنبه‌های اجتماعی-فرهنگی، زیست‌محیطی و ارزش‌های زیبایی‌گرایانه نگاه همزمان دارد. این رویکرد بر اساس اصولی چون شهروندی، پاسخگویی، کارایی و اثربخشی بنا شده است. و اگرچه این رویکرد کاملاً جدید نیست، اما در ارتباط با مسائل مرتبط با رضایت‌مندی مردم در محیط‌های شهری باز و آشکار و انعطاف-پذیر عمل می‌کند. (۸)

اصول حکمروایی خوب شهری به شرح زیر است:

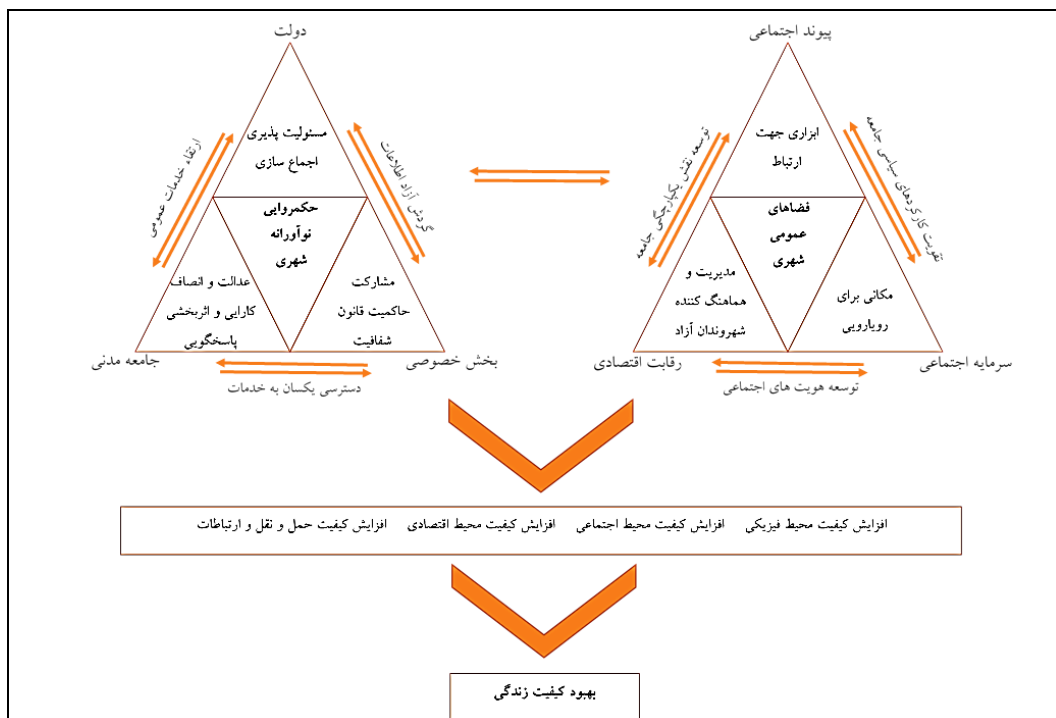
- مشارکت، حاکمیت قانون، شفافیت، مسئولیت‌پذیری، اجماع‌سازی، عدالت و انصاف، کارایی و اثربخشی، پاسخگویی

هنگامی که واژه نوآورانه را در رویکرد حکمروایی شهری به کار می‌بریم مقصود استفاده از فناوری‌ها و نوآوری‌های شهری در جهت رسیدن بهتر، سریع‌تر و کارا تر به اصول حکمروایی خوب شهری می‌باشد. حکمروایی شهری نوآورانه باید در رویکرد خود ذی نفعان مختلفی را در برگیرد، شامل همکاری‌های انعطاف‌پذیر و موثر بین نهادهای عمومی و خصوصی باشد و جهت تضمین تاثیرات عادلانه‌ی سرمایه‌گذاری دولتی از سرمایه‌های اجتماعی استفاده کند (۹). مدیریت حکمروایی شهری نیز باید از طریق معرفی فناوری‌های جدید اطلاعاتی و راه‌حل‌های داده‌محور به منظور کمک به مقامات محلی برای دستیابی به نظام حکمروایی شفاف، پاسخگو و مشارکتی ارتقاء یابد (۱).

نوآوری شهری به معنی «بازآفرینی از نو» نیست. بلکه می‌تواند تکرار شیوه‌های موجود با روش‌ها و رویکردهایی متفاوت در راه بهبود بخشیدن، توسعه دادن و جذاب کردن شهر باشد. شهرها نیاز به ابزارها و راه‌حلهایی برای شفاف‌سازی، بهبود جمع‌آوری داده‌ها و دستیابی به نظارت در سطح شهر دارند. علاوه بر این، برای بهبود بهره‌وری و نیز ایجاد اعتماد، اطمینان و احترام

رویکرد مورد بررسی و عوامل کیفیت فضاهای عمومی پرواضح است که هر دوی این موارد در افزایش کیفیت محیط فیزیکی و محیط اجتماعی تاثیر بسزا داشته، حمل و نقل و ارتباطات را بهبود بخشیده و با شکل گیری مدیریت محلی و مشارکت اجتماعی دستیابی به محیط اقتصادی مناسب و کسب و کار بومی نیز امکان پذیر می گردد. چارچوب مفهومی زیر دو محور اصلی تحقیق حاضر، نحوه عملکرد هر یک، ارتباط آن ها و نتایج حاصل از این ارتباط را نمایش می دهد.

بنابراین با توجه به مفهوم، وظایف، کارکردها و اهداف فضاهای عمومی و رویکرد حکمروایی نوآورانه شهری این گونه به نظر می رسد که نه تنها این رویکرد عاملی تسهیل کننده در تقویت و ایجاد شکلی بهتر، مناسب تر، عمومی تر و اجتماعی تر در فضاهای عمومی می گردد بلکه این ارتباط و تسهیل کنندگی رابطه ای دو سویه است که سبب می شود که فضای عمومی نیز چنین نقشی را برای تقویت سیستم مدیریتی به صورت حکمروایی شهری ایفا نماید. در این میان با توجه به اصول

نمودار ۱- چارچوب مفهومی تحقیق (منبع: نگارندگان)

Diagram 1. Conceptual framework of research

روش بررسی

خیابان ۱۷ شهریور نیز از خیابان های مهم مرکزی شهر تهران است. در زمان اعیاد (همچون نیمه شعبان) و عزاداری ها (همچون ماه محرم) این خیابان نقشی کلیدی در بافت فضایی و اجتماعی شهر ایفا می کند و در زندگی روزمره شهروندان تهرانی نیز، مسیری مهم به حساب می آید. میدان امام حسین و خیابان هفده شهریور طی سالیان اخیر به پیاده راه تبدیل شده و دسترسی آن توسط وسایل نقلیه ممنوع می باشد که در مهرماه سال ۹۶ بخشی از این خیابان بدلیل عدم استقبال از خیابان

نمونه موردی این تحقیق، میدان امام حسین و پیاده راه ۱۷ شهریور می باشد. میدان امام حسین، به عنوان یک گره میان منطقه ای، نقطه اتصال سه منطقه شهر تهران یعنی مناطق ۷ در شمال، ۱۳ در جنوب شرقی و ۱۲ در جنوب غربی است که در تقاطع محور شریانی اصلی شرقی- غربی تهران (امتداد خیابان های دماوند و انقلاب) و خیابان ۱۷ شهریور (در ضلع جنوبی) واقع شده است. این میدان از میدان های اصلی شهر تهران محسوب می شود که از نظر ترافیکی و مراکز خرید در مقیاس فرامنطقه ای و شهری کار می کند (۱۳).

پرسشنامه تحقیق حاضر در قالب کلی فرضیه ها و سوالات تحقیق و همچنین شاخص ها و متغیرهای مورد نیاز برای بررسی، طراحی شده است. این پرسشنامه که بر اساس طیف لیکرت طراحی گشته است به صورت تصادفی میان اعضای جامعه توزیع گشته است اما تلاش شده است تمامی اقشار و سنین جامعه مورد پرسش قرار گیرند. برای هر کدام از شاخص های تحقیق، حداقل یک سوال طرح شده است که چگونگی کیفیت شاخص مدنظر را مورد بررسی قرار می دهد. پایایی پرسشنامه نیز به کمک آلفای کرونباخ مورد سنجش و تایید قرار گرفت. نتایج به دست آمده و یافته های تحقیق به کمک تکنیک سوات جمع بندی شده و استراتژی های مرتبط به کمک این تکنیک ارائه شدند. در نهایت شاخص ها و استراتژی های تکنیک سوات به کمک تکنیک ANP تحلیل شده است.

صفا تا میدان شهدا برای عبور و مرور وسایل نقلیه بازگشایی شد. در این تحقیق داده ها به صورت پیمایشی و با کمک پرسشنامه ای مبتنی بر چارچوب نظری، شاخص های مورد بررسی و فرضیات تحقیق جمع آوری شده است. جامعه آماری این تحقیق افراد مستقر در مجاورت میدان امام حسین و پیاده راه ۱۷ شهرپور و استفاده کنندگان از این فضاها هستند؛ که ۶ محله نظام آباد، دهقان- گرگان و خواجه نصیر- حقوقی (در منطقه ۷ شهرداری تهران)، صفا و شهید اسدی (در منطقه ۱۳ شهرداری تهران) و محله دروازه شمیران (در منطقه ۱۲ شهرداری تهران) را شامل می شوند. جمعیت جامعه آماری این تحقیق در حدود ۱۱۲۵۱۶ نفر می باشد که حجم نمونه طبق فرمول کوکران ۳۸۳ نفر است. قلمرو زمانی این پژوهش نیز دی ماه ۱۳۹۷ می باشد.

شکل ۱- نقشه موقعیت محدوده مورد مطالعه (منبع: نگارندگان)

Figure 1. Location map of the study area

یافته ها

۱- استخراج شاخص ها

در این تحقیق ابتدا عوامل کیفیت فضاهای عمومی موفق از دیدگاه نظریه پردازان گوناگون به طور مفصل و دقیق مورد بررسی قرار گرفت؛ سپس عوامل کیفیت میدان و پیاده راه ها نیز به طور خاص بررسی شدند. در نهایت با توجه به این معیارها، و نیز اصول حکمروایی نوآورانه شهری و شاخص های افزایش کیفیت زندگی، شاخص های ارزیابی کیفیت فضاهای عمومی میدان امام حسین و پیاده راه ۱۷ شهرپور با تاکید بر رویکرد حکمروایی نوآورانه شهری، به طور خاص و با بررسی این دو

از توجه به فضاهای عمومی با استفاده از رویکرد حکمروایی نوآورانه شهری، تحقق معیارهای یک فضای عمومی موفق قابلیت اجرایی بهتری خواهد یافت و فضای عمومی نیز خود جایگاهی جهت تحقق این رویکرد در عرصه اجتماع خواهد بود. بنابراین افزایش کیفیت محیط فیزیکی، محیط اجتماعی، محیط اقتصادی و کیفیت حمل و نقل و ارتباطات را در پی خواهد داشت که نتیجه آن بهبود کیفیت زندگی شهروندان خواهد بود.

مکان و نمونه‌های موردی و مطالعات صورت گرفته استخراج گشته و به صورت نمودار ۲ ارائه گشته‌اند.

نمودار ۲- شاخص‌های ارزیابی کیفیت فضاهای عمومی میدان امام حسین و پیاده راه ۱۷ شهرپور (منبع: نگارندگان)

Diagram 2. Quality indicators of the public spaces of Imam Hossein Square and 17 shahrivar pedestrian street

تدوین راهبرد است که به وسیله آن، اطلاعات مقایسه می‌شود. همچنین با استفاده از این ماتریس، امکان تدوین چهار انتخاب یا استراتژی متفاوت از نظر درجه کنشگری‌های متفاوت در فضا فراهم می‌شود؛ البته در جریان عمل، برخی از استراتژی‌ها با یکدیگر همپوشانی داشته و یا به طور همزمان و هماهنگ با یکدیگر به اجرا درمی‌آیند.

۲- ارائه راهبردها بر اساس مدل SWOT

پس از بررسی نتایج پرسشنامه موجود که در ارتباط با شاخص‌های استخراج شده تهیه گشت و پس از بررسی‌های میدانی و مشاهدات، نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدات محدوده شناسایی گشت و در ادامه راهبردهای مرتبط توسط مدل سوات استخراج گشت. این مدل یکی از ابزارهای بسیار مهم در فرآیند

جدول ۱- راهبردها بر اساس مدل SWOT (منبع: نگارندگان)

Table 1. Strategies based on SWOT model

فرصت‌ها:	تهدیدات:
۱- پتانسیل ایجاد فعالیت‌های جذاب در طول خیابان هفده شهریور و ارتباط مردم با فضا به دلیل وجود مقیاس انسانی و طبقات همکف مناسب.	۱- خطر افزایش فروشگاه‌ها و واحدهای تجاری رها شده به دلیل عدم جذابیت محدوده و نبود مراجعین
۲- پتانسیل استفاده از پیاده‌روهای موجود جهت جذب افراد به فضا	۲- خطر خالی شدن واحدهای مسکونی به دلیل کمبود ایمنی و امنیت در محدوده
۳- فرصت ایجاد فضای سرزنده و متنوع با قراردعی انواع گوناگون مبلمان شهری به دلیل وسیع بودن فضای میدان امام حسین	۳- خطر کاهش ایمنی و حس امنیت در خیابان هفده شهریور و کوچه‌های اطراف به دلیل تاریکی فضا در ساعات شب و نبود مراجعین در فضا
۴- پتانسیل قراردعی استراتژی‌های فصلی گوناگون در فضای میدان امام حسین و تنوع بخشی به فضا بدین وسیله	۴- خطر تسلط بیش‌تر سواره بر پیاده در محدوده
۵- پتانسیل ایجاد کاربری‌های متنوع‌تر و ایجاد جذابیت و تنوع با قراردعی غرفه‌های فروش و نمایشگاه‌های فروش محلی موقت	۵- خطر شکست خوردن پیاده‌راه ۱۷ شهریور به دلیل عبور مداوم وسایل نقلیه و کامیون‌های حمل بار و نبود قانونمندی در ارتباط با عبور وسایل نقلیه
۶- امکان افزایش هویت مکان و بازیابی تصویر ذهنی به دلیل قدمت و تاریخ غنی محدوده و وجود ریشه‌هایی از احساس تعلق و علاقه به محیط	۶- خطر افزایش مشکلات اقتصادی فروشندگان و افت ارزش ملک آن‌ها با ادامه روند بلااستفاده ماندن فضا
۷- امکان جذب افراد به محیط به دلیل وجود وسایل حمل و نقل متنوع با استفاده از سیاست‌های تشویقی	
۸- پتانسیل افزایش نفوذپذیری بافت با تقویت فضای میدان و پیاده‌راه و بهبود نفوذپذیری بصری	
۹- فرصت افزایش مشارکت شهروندان، کاهش جرم و جنایات‌ها، پاسخگویی و شفافیت با راه‌اندازی نرم‌افزارها و سیستم‌های پیامکی و اطلاع‌رسانی ساده	

	<p>۱۰- فرصت اشتغال زایی به وسیله راهاندازی سیستم‌های اطلاعات و ارتباطات مناسب و مورد نیاز</p>	
<p>ST۱- استفاده از اختلاط کاربری موجود جهت جذب تنوع فعالیتی بیش‌تر و ایجاد غرفه‌ها و تسهیلات جاذب</p> <p>ST۲- افزایش ایمنی و امنیت محدوده از طریق نورپردازی و ایجاد کاربری‌های شبانه</p> <p>ST۳- ایجاد قوانین و مقررات درباره حرکت وسایل نقلیه و خودروهای حمل بار در جهت افزایش امنیت پیاده‌ها و بهبود نقش پیاده‌راه</p> <p>ST۴- ایجاد طرح‌های تشویقی استفاده از حمل و نقل عمومی و جذب افراد به محیط از این طریق</p> <p>ST۵- تقسیم فضا به فعالیت‌های گوناگون و متنوع جهت پوشش سلیق و نیازهای همه افراد و در نتیجه جذب افراد بیش‌تر به محیط</p>	<p>SO۱- استفاده از مقیاس انسانی موجود و طبقات همکف مناسب جهت ایجاد جداره فعال، جذاب، سرزنده و دارای تجربه مثبت</p> <p>SO۲- استفاده از پیاده‌روهای اطراف محدوده جهت جذب افراد به فضا</p> <p>SO۳- افزایش انعطاف‌پذیری محیط با قراردعی مبلمان مناسب، پوشش گیاهی کافی و تسهیلات متنوع و گوناگون</p> <p>SO۴- استفاده از آثار هنری و رنگ در فضا و جذب هنرمندان</p> <p>SO۵- استفاده از راه‌های دسترسی موجود جهت جذب افراد به محیط از طریق نشانه‌گذاری</p>	<p>نقاط قوت:</p> <p>۱- وجود ساختمان‌های با مقیاس انسانی در خیابان هفده شهریور</p> <p>۲- وجود پیاده‌روهای مناسب و پهن در اطراف محدوده</p> <p>۳- وجود دید مناسب به خیابان و در نتیجه وجود چشمان ناظر به درون فضا</p> <p>۴- وجود خط آسمان مناسب</p> <p>۵- وجود اختلاط کاربری</p> <p>۶- وجود برخی فعالیت‌های محلی و بومی</p> <p>۷- وجود راه‌های دسترسی گوناگون</p> <p>۸- وجود حمل و نقل عمومی متنوع (مترو، اتوبوس و تاکسی)</p>
<p>WT۱- افزایش نفوذپذیری محدوده با استفاده از افزایش خوانایی و در نتیجه جذب افراد بیش‌تر به محیط</p> <p>WT۲- افزایش خوانایی محیط با استفاده از نشانه‌های شهری و نیز جذب افراد به محیط از طریق این نشانه‌ها</p> <p>WT۳- بهبود وضعیت دید فضای میدان امام حسین از خارج به داخل و برعکس جهت افزایش حس امنیت و افزایش چشمان ناظر پیاده‌راه جهت افزایش نظارت بر محیط</p> <p>WT۴- بهسازی فضا جهت استفاده تمامی اقشار از جمله کودکان، بانوان،</p>	<p>WO۱- افزایش مبلمان مناسب، پوشش گیاهی کافی و تسهیلات متنوع و گوناگون</p> <p>WO۲- ایجاد مشارکت با استفاده از ورکشاپ‌ها و دریافت ایده‌ها و نظرات ساکنان و پیاده‌سازی آنان از طریق فعالیت‌های داوطلبانه خود آن‌ها</p> <p>WO۳- استفاده از سیستم‌های اطلاعات و ارتباطات جهت شفاف سازی وضعیت، پاسخگویی و مشارکت</p> <p>WO۴- افزایش نفوذپذیری محدوده و افزایش هویت و حس تعلق از طریق اتصال این فضاها با فضاهای تاریخی و</p>	<p>نقاط ضعف:</p> <p>۱- فقدان نیمکت، مبلمان استراحتی و مبلمان شهری مورد نیاز در پیاده-راه ۱۷ شهریور و میدان امام حسین</p> <p>۲- فقدان تمایل به استفاده از این فضاها و مشارکت در اداره امور مربوطه به دلیل نداشتن هیچ گونه قدرت در مدیریت محدوده و تصمیم‌گیری-های مورد نیاز و نبود شفافیت، پاسخگویی و مشارکت</p> <p>۳- کاهش نفوذپذیری محدوده با پیاده-راه شدن محور ۱۷ شهریور، تقسیم</p>

<p>سالمندان و معلولین</p> <p>۵WT- استفاده از سیستم‌های اطلاعات و ارتباطات جهت اطلاع رسانی در رابطه با وضعیت ایمنی محدوده</p> <p>۶WT- ایجاد تسهیلات و طرح‌های تشویقی در جهت جذب کسب و کارهای محلی، بومی، نوآورانه و سازگار با محیط زیست</p>	<p>بازارهای موجود</p> <p>۵WO- توجه به استراتژی‌های فصلی و آماده‌سازی مکان جهت استفاده در فصول گرم و سرد</p> <p>۶WO- ایجاد جذابیت در نما و ویتترین فروشگاه‌ها جهت ایجاد سرزندگی و فعال سازی فضا</p> <p>۷WO- بازسازی هویت مکان و خاطرات جمعی با استفاده از حفاظت، مرمت و تاکید بر فضاهای موجود در حین ایجاد فضاهای جدید</p> <p>۸WO- بهبود کیفیت بصری با استفاده از آثار هنری و زیباسازی توسط رنگ و پوشش گیاهی</p> <p>۹WO- استفاده از فضای وسیع میدان و خیابان جهت ایجاد فعالیت‌های متنوع و متناسب با تمام استفاده کنندگان</p>	<p>شدن فضای پیاده‌راه و عدم وجود نشانه‌های کافی جهت مسیریابی و ایجاد حس گمشدگی در فضا</p> <p>۴- نبود انعطاف پذیری در محدوده به دلیل نبود عناصر مورد نیاز، عناصر نرم در فضا و نبود پیوند میان پیاده‌راه و محلات مجاور آن</p> <p>۵- عدم وجود نورپردازی مناسب و کافی در شب، خصوصا در پیاده‌راه ۱۷ شهریور</p> <p>۶- نصب پرده‌های فلزی در اطراف میدان (در مقیاسی غیرانسانی) سبب پنهان شدن میدان، کاهش احساس امنیت و پنهان شدن ساختمان‌ها و اطراف از دید مردم گشته است.</p> <p>۷- عدم امکان استفاده از فضا در شرایط فصلی بارانی و روزهای زمستان</p> <p>۸- فضای ساکن و غیرفعال به دلیل نماها و فعالیت‌های بی روح و غیرسرزنده</p> <p>۹- از بین رفتن هویت و حس مکان محدوده به دلیل تغییرات ایجاد شده بدون توجه به نیاز مردم و ساکنین و عدم مشارکت آنان در امور طرح</p> <p>۱۰- نبود کیفیت بصری به دلیل عدم استفاده از رنگ‌های متناسب و متنوع و آثار هنری مرتبط با فضا</p> <p>۱۱- همه شمول نبودن فضای محدوده و عدم امکان استفاده راحت برای سالمندان، بانوان، کودکان و معلولان به دلیل نبود مبلمان و</p>
--	---	--

		<p>امکانات شهری مناسب، فضاهای گذران اوقات فراقت خصوصا برای کودکان و نایمن بودن فضا خصوصا در ساعات شب و به دلیل عدم امکان مشارکت شهروندی در امور مربوط به محدوده</p> <p>۱۲- نبود ایمنی و امنیت در محدوده و وجود بزهکاری و جرم و جنایت</p> <p>۱۳- فقدان اطلاعات شفاف و کافی در ارتباط با شرایط محیط و مدیریت آن برای شهروندان و عدم پاسخگویی به مشکلات</p> <p>۱۴- از بین رفتن تصویر ذهنی و حس تعلق در نتیجه عدم ارتباط با فضاهای عمومی، نبود عناصر نشانه‌ای و عدم استفاده از مکان-های خاطرات جمعی</p> <p>۱۵- فقدان فعالیت‌های شبانه</p> <p>۱۶- ناخوانا بودن محیط به دلیل فقدان نشانه‌های شهری کافی و خالی بودن میدان و پیاده‌راه</p>
--	--	--

گزینه‌های تصمیم‌گیری براساس این عوامل، فراهم نمی‌کند (۱۴). به طور خاص، SWOT به تحلیل گران اجازه می‌دهد فاکتورها را به عوامل داخلی (قدرت، ضعف) یا خارجی (فرصت‌ها، تهدیدات) در رابطه با یک هدف طبقه بندی کنند و به این ترتیب آنها را قادر به مقایسه فرصت‌ها و تهدیدها با نقاط قوت و ضعف می‌کند. با این حال، نتیجه تجزیه و تحلیل SWOT اغلب صرفاً فهرست یا بررسی کیفی ناقص عوامل داخلی و خارجی است. به همین دلیل، تجزیه و تحلیل SWOT نمی‌تواند فرآیند تصمیم‌گیری استراتژیک را به طور جامع ارزیابی کند (۱۴).

در همین راستا تحلیل سوات انجام شده با استفاده از تکنیک ANP مورد ارزیابی قرار می‌گیرد. این تکنیک امکان بررسی

۳- تحلیل شاخص‌ها و اولویت بندی استراتژی‌های

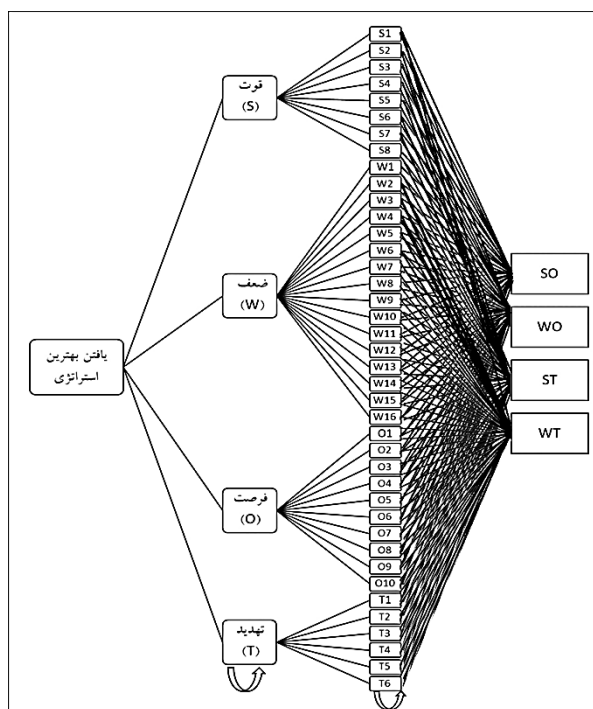
مدل سوات با استفاده از تکنیک ANP

استراتژی‌های SO، WO، ST و WT با کمک جدول سوات استخراج گردیدند. تجزیه و تحلیل SWOT یک ابزار پشتیبانی مهم برای تصمیم‌گیری است و هنگامی که به درستی مورد استفاده قرار گیرد، می‌تواند مبنای خوبی برای فرمول بندی استراتژی باشد. با این حال، تجزیه و تحلیل SWOT در مراحل اندازه‌گیری و ارزیابی بدون ضعف نیست. در تجزیه و تحلیل متداول SWOT، مقدار عوامل برای تعیین تاثیر هر عامل بر طرح یا استراتژی پیشنهادی بررسی نمی‌گردد. به عبارت دیگر، تجزیه و تحلیل SWOT یک ابزار تحلیلی برای تعیین اهمیت نسبی عوامل یا توانایی ارزیابی مناسب بودن

است. مراحل تعیین میزان اهمیت استراتژی‌های استخراج شده توسط مدل سوات شامل هشت مرحله به صورت زیر می‌باشد.

مرحله اول: ترسیم نمودار شبکه‌ای وابستگی عوامل

وابستگی‌های درونی بین عوامل را نیز فراهم ساخته و امکان یافتن بهترین استراتژی را می‌دهد. مدل شبکه‌ای که برای این تحلیل سوات استفاده می‌گردد، دارای ۴ سطح است. هدف (یافتن بهترین استراتژی) در سطح اول قرار دارد. معیارها (فاکتورهای سوات) و زیرمعیارها (زیرفاکتورها)، در سطوح دوم و سوم و آخرین سطح مختص آلترناتیوها یا گزینه‌ها (استراتژی‌ها)

نمودار ۳- مدل شبکه‌ای برای تحلیل SWOT (منبع: نگارندگان)

Diagram 3. Network model for SWOT

مرحله دوم: مقایسه دودویی عوامل اصلی (معیارها) با SWOT استفاده از مقیاس ۹ کمیتی ساعتی با توجه به هدف.

جدول ۲- مقایسه دودویی معیارهای اصلی (منبع: نگارندگان)

Table 2. Pairwise comparison of the factors

بردار ویژه	T	O	W	S	فاکتورهای SWOT
۰/۴۴۸	۳	۳	۲	۱	S
۰/۲۸۳	۳	۲	۱		W
۰/۱۶۴	۲	۱			O
۰/۱۰۶	۱				T

مرحله سوم: در این مرحله مقایسه دودویی وابستگی‌های درونی معیارهای SWOT با کنترل هر یک از معیارها صورت می‌گیرد.

$$W1 = \begin{bmatrix} S \\ W \\ O \\ T \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} ۴۴۸/۰ \\ ۲۸۳/۰ \\ ۱۶۴/۰ \\ ۱۰۶/۰ \end{bmatrix}$$

جدول ۳- مقایسه دودویی وابستگی‌های درونی معیارهای اصلی با توجه به وابستگی درونی آن‌ها با کنترل نقاط قوت (منبع: نگارندگان)

Table 3. Pairwise comparison of inner dependence of the factors with respect to Strengths

بردار ویژه	T	O	W	SWOT فاکتورهای
۰۶۸/۰	$\frac{1}{4}$	$\frac{1}{6}$	۱	W
۶۸۱/۰	۳	۱		O
۲۴۹/۰	۱			T

$$W2 \times W1 = \begin{bmatrix} ۱ & ۹۰۰/۰ & ۱ & ۸۵۷/۰ \\ ۰۶۸/۰ & ۱ & ۰ & ۱۴۲/۰ \\ ۶۸۱/۰ & ۰ & ۱ & ۰ \\ ۲۴۹/۰ & ۱۰۰/۰ & ۰ & ۱ \end{bmatrix} \times \text{معیارها} = W$$

$$\begin{bmatrix} ۴۴۸/۰ \\ ۲۸۳/۰ \\ ۱۶۴/۰ \\ ۱۰۶/۰ \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} ۴۷۸/۰ \\ ۱۶۴/۰ \\ ۲۳۴/۰ \\ ۱۲۳/۰ \end{bmatrix}$$

سه ماتریس مقایسه دودویی دیگر، به صورت ماتریس ارائه شده در جدول ۳ لازم است تا بتوان ماتریس مربوط به وابستگی‌های متقابل معیارهای اصلی را محاسبه کرد. پس از تشکیل این سه ماتریس و انجام محاسبات لازم، نتایج حاصله در ماتریس W2 ارائه شده است.

$$W2 = \begin{bmatrix} ۱ & ۹۰۰/۰ & ۱ & ۸۵۷/۰ \\ ۰۶۸/۰ & ۱ & ۰ & ۱۴۲/۰ \\ ۶۸۱/۰ & ۰ & ۱ & ۰ \\ ۲۴۹/۰ & ۱۰۰/۰ & ۰ & ۱ \end{bmatrix}$$

مرحله پنجم: در این مرحله مقایسه دودویی زیرمعیارها صورت می‌گیرد. پس از تشکیل ۴ ماتریس و انجام محاسبات لازم، نتایج حاصله در ستون چهارم جدول ۴ (زیرمعیارها W) ارائه شده است.

مرحله چهارم: در این مرحله اهمیت متقابل معیارهای سوات به شکل زیر محاسبه می‌گردد:

مرحله ششم: در این مرحله ضریب اهمیت نهایی زیرمعیارها با ضرب آن‌ها در معیارها W محاسبه می‌گردد. نتایج در جدول ۴ قابل مشاهده است.

جدول ۴- ضریب اهمیت نهایی زیر معیارها (منبع: نگارندگان)

Table 4. Overall priority of the sub-factors

نهایی زیرمعیارها W	زیرمعیارها W	زیرمعیارها	معیارها W	معیارهای سوات
۰/۰۲۵	۰/۰۵۳	S1	۰/۴۷۸	قوت
۰/۰۱۶	۰/۰۳۵	S2		

۰/۱۳۳	۰/۲۸۰	S3		
۰/۰۰۹	۰/۰۱۹	S4		
۰/۰۵۳	۰/۱۱۱	S5		
۰/۰۴۳	۰/۰۹۱	S6		
۰/۱۰۹	۰/۲۲۹	S7		
۰/۰۸۶	۰/۱۸۱	S8		
۰/۰۰۶	۰/۰۲۳	W1	۰/۲۸۳	ضعف
۰/۰۰۴	۰/۰۱۵	W2		
۰/۰۰۹	۰/۰۳۲	W3		
۰/۰۱۰	۰/۰۳۶	W4		
۰/۰۱۵	۰/۰۵۵	W5		
۰/۰۱۶	۰/۰۵۹	W6		
۰/۰۰۵	۰/۰۲۰	W7		
۰/۰۲۲	۰/۰۷۸	W8		
۰/۰۲۷	۰/۰۹۸	W9		
۰/۰۰۳	۰/۰۱۲	W10		
۰/۰۴۳	۰/۱۵۲	W11		
۰/۰۳۷	۰/۱۳۴	W12		
۰/۰۰۷	۰/۰۲۷	W13		
۰/۰۳۵	۰/۱۲۴	W14		
۰/۰۱۸	۰/۰۶۷	W15		
۰/۰۱۹	۰/۰۶۸	W16		
۰/۰۲۴	۰/۱۵۰	O1	۰/۱۶۴	فرصت
۰/۰۰۵	۰/۰۳۲	O2		
۰/۰۱۴	۰/۰۸۶	O3		
۰/۰۱۵	۰/۰۹۶	O4		
۰/۰۲۵	۰/۱۵۳	O5		
۰/۰۲۸	۰/۱۷۵	O6		
۰/۰۰۸	۰/۰۵۰	O7		
۰/۰۱۱	۰/۰۷۱	O8		
۰/۰۲۶	۰/۱۶۴	O9		
۰/۰۰۳	۰/۰۲۳	O10		
۰/۰۰۹	۰/۰۸۷	T1	۰/۱۰۶	تهدید

۰/۰۰۷	۰/۰۷۰	T2		
۰/۰۲۳	۰/۲۲۰	T3		
۰/۰۰۴	۰/۰۴۳	T4		
۰/۰۴۲	۰/۳۹۸	T5		
۰/۰۱۹	۰/۱۸۳	T6		

مرحله هفتم: در این مرحله ضریب اهمیت استراتژی‌ها با کنترل

تک تک زیرمعیارها صورت می‌گیرد. یک نمونه از جدول مقایسه

دودویی در جدول ۵ قابل مشاهده است.

جدول ۵- مقایسه دودویی استراتژی‌ها با تاکید بر زیرمعیار S1 (منبع: نگارندگان)

Table 5. Pairwise comparison of the alternative strategies based on the S1 subfactor

ردار ویژه	WT	ST	WO	SO	با تاکید بر S1
۰/۵۰۸	۳	۳	۵	۱	SO
۰/۰۸۶	$\frac{1}{3}$	$\frac{1}{3}$	۱		WO
۰/۱۵۷	$\frac{1}{3}$	۱			ST
۰/۲۵۰	۱				WT

به تعریف مفاهیم کیفیت زندگی شهری، فضای عمومی و حکمروایی نوآورانه شهری پرداختیم. سپس با توجه به معیارهای کیفیت فضاهای عمومی میدان و پیاده‌راه و با توجه به اصول حکمروایی نوآورانه شهری و نیز معیارهای کیفیت زندگی شهری به تبیین شاخص‌های ارزیابی کیفیت فضاهای عمومی میدان امام حسین و پیاده راه ۱۷ شهریور با تاکید بر رویکرد حکمروایی نوآورانه شهری پرداخته شد. جهت سنجش وضعیت محدوده از پرسشنامه ای منطبق بر شاخص‌های تحقیق استفاده گشت و شاخص‌های مورد بررسی با استفاده از نتایج پرسشنامه و برداشت‌های میدانی جمع بندی گشتند. در نهایت با استفاده از تکنیک سوات نقاط قوت، ضعف، فرصت و تهدید محدوده مورد بررسی قرار گرفت. در مرحله بعد، استراتژی‌های مورد نیاز با کمک تکنیک سوات استخراج گشت و اولویت بندی آنان با کمک تکنیک ANP انجام گرفت.

مرحله هشتم: در آخر ماتریس ضریب اهمیت استراتژی‌ها با

کنترل تک تک زیرمعیارها به دست آمد و ماتریس آن تهیه گشت. نتایج نهایی که از ضرب ماتریس ضریب اهمیت استراتژی‌ها در ماتریس نهایی زیرمعیارها به دست آمد، به صورت زیر می‌باشد.

$$W_{\text{استراتژی‌ها}} = \begin{bmatrix} \text{SO} \\ \text{WO} \\ \text{ST} \\ \text{WT} \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} ۱۹۲/۰ \\ ۳۷۸/۰ \\ ۱۷۸/۰ \\ ۲۳۸/۰ \end{bmatrix}$$

بنابراین استراتژی‌های مناسب جهت به کارگیری در این تحقیق به ترتیب WO، WT، SO و ST می‌باشند.

بحث و نتیجه گیری

در این تحقیق به منظور بررسی راهبردهای افزایش کیفیت فضاهای عمومی با توجه به رویکرد حکمروایی نوآورانه شهری،

فیزیکی و محیط اجتماعی، بهبود حمل و نقل و ارتباطات و دستیابی به محیط اقتصادی مناسب و کسب و کار بومی با شکل گیری مدیریت محلی و مشارکت اجتماعی که اصول افزایش کیفیت زندگی شهروندان هستند، نه تنها رویکرد حکمروایی نوآورانه شهری عاملی تسهیل کننده در تقویت و ایجاد شکلی بهتر، مناسب تر، عمومی تر و اجتماعی تر در فضاهای عمومی است بلکه این ارتباط و تسهیل کنندگی رابطه ای دو سویه است که سبب می شود که فضای عمومی نیز چنین نقشی را برای تقویت سیستم مدیریتی به صورت حکمروایی شهری ایفا نماید.

در نهایت این بررسی نشان داد که فضای عمومی بنیه جامعه مدنی بوده و وسیله‌ای است برای شکل‌گیری روابط اجتماعی، عرصه‌ای به عنوان یک سرمایه اجتماعی جهت همبستگی جامعه و جلوگیری از چندپاره شدن آن، وسیله‌ای برای اعمال مدیریت شهری و برای تجلی هویت های گوناگون که اهداف متعددی را در راستای ایجاد قدری تفاوت دنبال می‌کند که افزایش کیفیت این فضاها تاثیر به سزایی در افزایش کیفیت زندگی شهروندان در تمامی ابعاد فیزیکی، اقتصادی، اجتماعی و حمل و نقل و ارتباطات ایفا می‌کند.

همچنین مشخص شد که با استفاده از رویکرد حکمروایی شهری نوآورانه، افزایش کیفیت فضاهای عمومی شهری و بهبود کیفیت زندگی شهروندان، قابلیت اجرایی بسیار بهتری خواهد داشت.

بنابراین جهت دارا بودن یک فضای عمومی کارا، فعال، پویا و ایمن نیازمند توجه صحیح به شاخص‌ها در بستر یک سیستم مدیریتی شفاف، پاسخگو، مشارکتی و قانونمند می‌باشیم که تحقق این اهداف را امکان پذیر ساخته و منجر به فضایی گردد که رابطه‌ی مثبت و موثری با استفاده کنندگان خود داشته و حداقل مسائل و مشکلات را دارا باشد.

تشکر و قدردانی

نگارندگان بر خود لازم می‌دانند از داوران محترم فصلنامه علوم و تکنولوژی محیط زیست، که با راهنمایی‌های ارزشمند خود بر

بررسی‌های انجام شده نشان دادند که رویکرد حکمروایی نوآورانه شهری در پی آن است تا با ایجاد ارتباط میان سه بخش دولت، بخش خصوصی و جامعه مدنی از طریق مشارکت و تقویت عرصه عمومی در اداره شهر به سازگاری منافع گوناگون و در نتیجه به پایداری توسعه شهری دست یابد. این رویکرد تلاش دارد تا با حرکت در سطح محلی و تکیه بر اصل شهروندمداری دسترسی به الزامات زندگی شهری از جمله سرپناه مناسب، امنیت شغلی، آب سالم، بهداشت و بهره‌مندی از محیط زیست مناسب، آموزش، تغذیه و امنیت اجتماعی را ممکن سازد و با به کارگیری حداکثری ظرفیت های موجود در هر یک از ۸ معیار اصلی خود یعنی حاکمیت قانون، شفافیت، مشارکت، مسئولیت پذیری، اجماع سازی، عدالت و انصاف، کارایی و اثر بخشی و پاسخگویی به منظور نیل به اهداف گسترده تری از رفاه اقتصادی و اجتماعی برآید. حکمروایی نوآورانه شهری در چارچوب ارتقاء خدمات عمومی و با بهره‌گیری از فناوری و بهبود کارایی سازوکارهای تبادل اطلاعات شهری میان دولت و شهروندان فعالیت می‌کند و از طریق تحقق گردش آزاد اطلاعات شهری و دسترسی یکسان به خدمات پایه، حقوق شهروندی را برای همگان تضمین می‌کند.

در مقابل، فضاهای عمومی شهری نیز با ایجاد ارتباط اجتماعی در مکانی جهت رویارویی و مدیریت شهروندان، مکان‌هایی به عنوان سرمایه اجتماعی و تسهیل کننده‌ی پیوند اجتماعی و رقابت اقتصادی بین اعضای یک جامعه ایجاد می‌کنند که سبب تقویت کارکردهای سیاسی جامعه، توسعه نقش یکپارچگی جامعه و توسعه هویت‌های اجتماعی می‌گردد.

در قالب توجه به اصول حکمروایی نوآورانه شهری، تحقق شاخص‌های کیفیت فضاهای عمومی میدان امام حسین و پیاده‌راه هفده شهریور که با توجه به مبانی نظری و چارچوب مفهومی تحقیق استخراج شدند، آسان تر خواهد بود؛ چرا که این شاخص‌ها جهت تحقق، نیازمند اصولی هستند که رویکرد حکمروایی نوآورانه شهری فراهم می‌گرداند و این اصول در دل شاخص‌های مورد نظر وجود دارد. در واقع با توجه به مفهوم، وظایف، کارکردها و اهداف فضاهای عمومی و رویکرد حکمروایی نوآورانه شهری می‌توان گفت که جهت افزایش کیفیت محیط

and Information Systems. Habitat International.

8. Badach, Joanna & Malgorzata Dymnicka. (2017). Concept of Good Urban Governance and Its Application in Sustainable Urban Planning, IOP Conf. Series: Materials Science and Engineering.
9. Burkpour, Nasser and Iraj Asadi. (2008). City management and management theories. University of Art: Faculty of Architecture and Urban Planning. (In Persian)
10. UN-Habitat. (2018), Governance. (www.unhabitat.org/governance)
11. Relhan, Gaurav. Et al. (2012). Good Urban Governance through ICT: Issues, Analysis, and Strategies. World Bank, Washington, DC.
12. Madani Pour, Ali. (2012). Public and private spaces of the city. Translation by Farshad Nourian. Tehran: Information and Communication Technology Organization of Tehran Municipality. Third edition. (In Persian)
13. Yazdi, Mehdi and Behnar Aminzadeh. (2017). Evaluating the plot of Tehran Imam Hossein Square with emphasis on urban reminders. Hoviat Shahr. Year 11 No. 32. (In Persian)
14. Yuksel, Ihsan & Metin Dagdeviren (2007). Using the analytic network process (ANP) in a SWOT analysis – A case study for a textile firm. Elsevier: Information sciences. (www.sciencedirect.com)

غنی تر شدن این تحقیق کمک شایانی نمودند، کمال سپاس و قدردانی را ابراز نمایند.

References

1. United Nations Human Settlements Program. (2017). World Cities Day
2. Serag El Din, Hamam. Et al. (2013). Principles of urban quality of life for a neighborhood. HBRC Journal.
3. Mehdizadeh, Javad. Et al. (2013). Strategic Planning for Urban Development (Recent World Experiences and its Position in Iran). Third edition. Tehran: Armaneshahr. (In Persian)
4. Amanian, Abolfazl. (2016). Urban Management and Quality of Life in Tehran. City Development Strategy, with the Empowerment of Localities Approach. Shahr Negar. No. 77 and 78. (In Persian)
5. Carmona, Matthew. (2015). Re-theorising contemporary public space: a new narrative and a new normative, Journal of Urbanism: International Research on Placemaking and Urban Sustainability
6. Ashrafi, Yusef. Et al. (2014). Conceptualization and typology of contemporary urban public space. Urban Planning Geography Research. Volume 2. Number 4 (In Persian)
7. Rakodi, C. (2003). Politics and Performance: The Implication of Emerging Governance Arrangements for Urban Management Approaches